بەرێوەبەری بانکی ناوەندی عێراقی لەبارەی 14 دۆسیەوە قسە دەکات

پارێزگاری بانکی ناوەندی ع□□راقی عەلی عەللاق ئەمڕۆ هەینی ،ڕایگەیاند کە لە هەژماری بانکەکانی ع□□راقی لەدەرەوە دۆلار هاوردەدەکات، ئاماژەشیکرد بەوەی کە ڕێکارەکانی هەژمار بە درهه□می ئیمار□اتی کۆتایی پێهاتووەو لەگەڵ تورکیاش لێکگەیشتن کراوە بۆ حەوال□□کردن بەیۆڕۆ و بە دراوی تورکی، هەروەها ئاماژەیکردبە پلانێکی فراوان بۆ پەڕەپێدانی بانکە ئەهلی وحکومیەکان. کۆبوونەوە لەگەڵ وەزارەتی گەنجینەی ئەمریکاو بانکی فید□را□ی : عەللاق لە دیدارێکدا لەگەڵ ئاژانسی هەواڵی ع□□راقی کە ئاژانسی (موتەڵع) چاودێری کردووە رایگەیاند: کە بانکی ناوەندی ع□□راقی هەمیشە لە پەیوەندیدایە لەگەڵ وەزارەتی گەنجینەی ئەمریکا و کۆبوونەوەی وەرزیش ئەنجامدەدەین بۆ پیاچوونەوەی سەرجەم کێشەکانی پەیوەست ب□م دابەتەوە. وتیشی کە کۆبوونەوەیەک هەیە لە سەرەتای مانگی داهاتوو گرێدەدرێت لەمیانەی کۆبوونەوە وەرزیەکانی نێوان بانکی فید□را□ی و وەزارەتی گەنجینەی ئەمریکا، لەمیانەی ئەم کۆبوونەوانەدا سەرجەم مەسەلەکان پێداچوونەوەیان بۆدەکرێت و جەختیش دەکرێتەوە س□ر داب□تی ح□وال□□ی دەرەکی بەشێوەیەک کە هێمنی لە سیستمی دارایدا زامن بکات ئەویش پاش جێبەجێکردنی سیستەمی وێی حەوال□□ی دەرەکی کەپێویستی بە هەماهەنگیەکی زۆر هەیە. هەروەها وتی کە ئەو پێشهاتانەی ئەمدوایی□ ب□ن□□تین و □وو□□تی نین لەبواری ڕێکخستنەوەی بازرگانی لەسەر بنەمای حەوال□□ی دەرەکی بەشێوەی□ک

ڕاست ودروست، وردەکاریەکانی ئەم بابەتەش پەیوەستی بەهەماهەنگیەکی زۆر هەیە لەنێوان بانکی ناوەندی و لایەنە پەیوەندیدارەکان. جەختیشی لەوەکردەوەکە کۆبوونەوەی داهاتوو لە شاری دوبەی لە ئیماڕات ئەنجامدەدرێت و کۆبوونەوەی وەرزیەکان و کۆبوونەوە نائاساییەکانیش بەردەوام دەبن و پەیوەندیەکانمان بە ئەم مەبەستە بەردەوامیان دەبێت. ڕێککەوتن لەسەر پێدانی دۆلار بەبانکەکان: عەللاق وتیشی کە بانکی فیدڕاڵی لەگەڵ بانکی ناوەندی ڕێککەوتوون لەسەر ئەوەی کە پەیوەستە لەپڕۆسەی جێبەجێکردنی حەواڵەکان دەربچن و تەنها کاری سەرپەرشتیاری و چاودێری ئەنجامبدەن، ئەمەش مەسەلەیەکی ئاساییە لە بانکە ناوەندیەکاندا کە ئەمجۆرە کارانە نەکەن و خۆیان بەدووربگرن لە حەواڵەی دەرەکی، لەبەرئەوە ڕێککەوتووین لەسەر ئەوەی بانکی ناوەندی و بانکی فیدڕاڵی پەیوەستە دەستوەردان نەکەن لەم ڕێکارانە و پلانێکیش لەئارادایە بەئەوەی کە حەواڵەی دەرەکی لە سەکۆی ئەلکترۆنیەوە لەسەرەتای ساڵی داهاتووەوە گۆڕانکاری بەسەردابێت. ئاماژەشی بەوەکرد کە پەیوەستە پەیوەندیەکی نوێ بدۆزرێتەوە لەنێوان بانکەکانی عێراق و بانکە نێودەوڵەتیە باوەڕپێکراوەکان ، چونکە پڕۆسەکە لەنێوان ئەواندا بەڕێوەدەچێت و ڕۆڵی بانکی فیدڕاڵی ئەمریکی وبانکی ناوەندی عێراقی تەنها سەرپەرشتیکردن و چاودێری دەبێت. کردنەوەی زیاتر لە 40 هەژماری بانکی: وتیشی ئەمە لەم بوارەدا سەرکەوتنمان بەدەستهێنا وتوانیمان زیاترلە 40 هەژمارمان بۆ بانکەکانی عێراق کردووەتەوە لەگەڵ بانکەکانی دەرەوە. فرەجۆرکردنی دراو: ڕوونیشی کردەوە بەمەبەستی ئاسانکاری لەحەواڵەکردنە دەرەکیەکاندا هەستاین بە فرەجۆرکردنی ئەودراوانەی کە حەواڵەی دەرەکیان پێ ئەنجامدەدرێت، ئێستا بەمهۆیەوە جگەلەدۆلار حەواڵەکردنی یۆرۆ و درهەمی ئیماڕاتیشمان هەیە.

لێکگەیشتن بە حەواڵەکردن لە بانکەکانی تورکیاوە: عەللاق جەختیکردەوەسەر ئەوەی کە ڕێکارەکانی کردنەوەی هەژمار بە درهەم و یەوانی چینی و ڕووپیەی هیندی کۆتایان پێهاتووە، لەمبوارەدا لێکگەیشتن لەگەڵ تورکیادا کراوە بە حەواڵەکردن لەڕێگای بانکەکانیانەوە بە یۆرۆ وەیان بەدراوی تورکی. ڕوونیشیکردەوە کە ئەمڕێکارە گرنگەو بەهەماهەنگی لەگەڵ بانکی فیدڕاڵی و وەزارەتی گەنجینەی ئەمریکی بەڕێوەدەچێت ، ئەمەش بەپێچەوانەی ئەوەیە کەهەندێک وادەزانن ئەم ڕێکارە خۆدزینەوەیە لە فشارەکانی بانکی فیدڕاڵی سەبارەت بەدۆلار، چونکە ئەم دراوانە پشتێنەی دۆلاریان هەیەوئەمە بەودۆلارانە دەیانکەین کەلە بانکی فیدڕاڵی بوونیان هەیە، و بەپشتیوانی خودی بانکی فیدڕاڵی پڕۆسەکە بەڕێوەدەچێت، چونکە ئەوبانکە خوازیارە لەگەڵمان بگاتە دەرەنجام. جگەلەوەش بەیەکەم جارە ئەم ژمارەزۆرەی هەژمارەکان لە بانکەکانماندا بکەینەوە، ئەمەش هەنگاوێکی گرنگە بۆ پتەوکردنی سیستەمی بانکی لەعێراقدا، چونکە ئەم ڕێکارە وادەگەیەنێت کە لەڕووی نێودەوڵەتیەوە پەسەندکراوەوهەر بانکێکیش لەئێستادا کردنەوەی هەژماری بانکێکی عێراقی پەسەندبکات مانای وایە کە سیستەمی پەیوەست و پێوەرو مەرج و یاساو ڕێساکانی لەلادا ڕوونە.

کۆتاییهێان بە کارکردن بە سەکۆی ئەلکتڕۆنی : هەروەها عەللاق جەختیکردەوەلەوەی کە ئەم ڕێکارە لەمساڵدا کۆتایی بە سەکۆی ئەلکتڕۆنی دەهێنێت، و پاش تەواوکردنی ڕێکارەکان وازلەم شێوازە دەهێنین ، لەمحاڵەتەشدا پڕۆسەبانکیەکان خێراتروڕێک وپێکتر وئاسانتردەبن، ڕوونیشیکردەوە کە ڕەتکردنەوەی حەواڵەکان هۆکاری خۆیان هەیە ، بەڵام بانک و حەواڵەکاران فێری مەرج و خاڵەکانی حەواڵەکردن دەبن لەکاتی داواکردنی حەواڵەکانیان ، چونکە شێوازی ڕوواڵەتی لێرەداهەیە وەکو نیشانەو نمرەکردن، بەڵگەنامەش هەن کە پێویستە لەلای سوودمەند بوونیان هەبێت ، وەکو ئەوەی کەکۆمپانیاکان ناسراوبن ونرخەکانیان هەرزان بن ، ئەوجا بە گوزەرکردنی کات ، هاوردەکار فێردەبێت کە مەرجەکانی حەواڵەکردن جێبەجێبکات. ڕاستی وناڕاستی هەواڵی کەمکردنەوەی ڕێژەی دۆلار لەلایەن ئەمریکاوە: وتیشی بانکی فیدڕاڵی و گەنجینەی ئەمریکی سەرجەم داواکاریەکان دابیندەکات کەپەیوەندیان هەبێت بە پڕۆسەی دابینکردن و پشتیوانیکردنی دراوبۆ عێڕاق ئەویش بەمەرجی پەیڕەوکردنی یاساوڕێسای ڕاست ودروست بۆجووڵەی پارەکان، ئەمەش بەرژەوەندی هەردوولا بەدیدەهێنێت و سیستەمی دارایی ڕەوانتردەکات و لە پڕۆسەی وگوماناوی دەیانپارێزێت ، وەکو سپیکردنەوەی پارەودارایکردنی تیرۆر ، لەبەرئەوە ئەوپارانەی کەلە دەرەوەی عێڕاقدان پارەی عێڕاقین و هیچ کۆت وبەندێکیان لەسەرنیە، بەڵکو هەلومەرج و پێوەرگەلێک هەن چ بە دۆلار وەیان بە دراوی ئەوڕوپی کەپێویستە ڕەچاوبکرێن.

هەندێک کەسیش پێیان وایە کە گەرئەوپارانە لەوڵاتێکی دیکەدا بووایە ئەوابەبێ مەرج دەدران بەڵام ئەم پێوەرانە نێودەوڵەتین و لە دراوەکانی دیکەشدا وەکو یۆڕۆ و یەوانی چینی و جونەیهی ئەستەڕلینیش پەیڕەودەکرێن. فراوانکردنی پڕۆسەی فرەجۆرکردنی ما□□□د□رەکیەکان بۆ هەموو بانکەکانی عێڕاق: عەللاق ڕوونیشی کردەوەکە ئامانجمان ئەوەیە هەموو بانکەکان پێویستەبانکی نێرد□بیان هەبێت ، چەندین ساڵیشە جەختیشمانکردۆتەوە سەر ئەم بابەتە، چونکە ئەوبانکەی کە خاوەنی بانکی نێردەیی نەبێت ئەوا ناتوانێت کاری ڕاستەقینەی خۆی ئەنجامبدات ولەجیهان دادەبڕێت ،هەندێک بانکیش هەن لەم پڕۆسەیە دواکەوتن لەحاڵەتێکدا شێوازی سەهل وسانا هەبوون بەڵام مکووڕنەبوون لەسەرکارکردن لەمبوارەدا، بەڵام ئێستا هەموو بانکەکان درکیانکرد بە گرنگی پەیڕەوکردنی ئەم ڕێکارە. وتیشی کە هەربانکێک کەدەگاته ئەم بۆچوونەی کەلەلای بانکی نێردەیی سیستمێکی چاودێری هەبێت بۆ جووڵەی پارەکان و پێوەرەنێودەوڵەتیەکان ڕەچاودەکات و بوونی سیستەمێک پەسەنددەکات بۆ چاودێریکردنی سپیکردنەوەی پارەو داراییکردنی تیرۆرئەوا دەچێتە ئەمبوارەوە. هاوردەکردنی دراوی هەمەجۆر دەچێتەواری جێبەجێکردنەوە: ئاماژەشی بەوەکرد کە پڕۆسەکانی هاوردەکردن بە دراوی هەمەجۆر چووەتە واری جێبەجێکردنەوە، بۆنموونە لەگەڵ لایەنی چینی و یۆڕۆ ئەم پڕۆسەیە دەستیپێکردووە بۆدرهه□می ئیماڕاتیش هەفتەی داهاتوو دەستپێدەکات. خوازیارین داوای دۆلار کەمببێتەوە: هەروەها وتی مەبەست لەم ڕێکارانە کەمکردنەوەی خواستە لەسەر دۆلار ، کەچی هەندێک لەبازرگانان ئەم سیستەمە پەیڕەوناکەن بەڵکو دۆلاری بازاڕدەکڕن ، ئەمەش کێشە

دروست دەكات و نرخی دۆلار دەشێوێنێت ، واتە كێشەكە لە فشاری كۆمەڵە كەسێكەوە پەيدادەبێت بۆ دۆلار،
كەچی ڕێكاری ڕاست هەن بۆحەواڵەكردن. عەللاق ڕاشيگەيا ند كە كاركردن لەگەڵ حكومەت بەردەوامە بۆ
كاڵكردنەوەی فشارەكانی سەر نرخەكان بەگشتی لێرەدا بينيمان كە سێ كۆمەڵە هەن كە كاريگەريان
لەسەرنرخەكان هەيە بۆنموونە هەندێك هەن كە مامەڵەی دۆلار لەناوعێڕاقدا دەكەن، حكومەتيش بڕياری
دەركردووە كە مامەڵەكردن لەناوعێڕاقدا بەدۆلارنەكرێت، كۆمەڵەی دووەميش ئەوبازرگانانەن كە كەلوپەل
دەكڕن بەبێ بەكارهێنانی سەكۆكە وبەبێ پەيڕەوكردنی سيستەمی حەواڵەكردن، لێرەدادەستمان كردووە بە
شيكردنەوەيان، وەكو بازرگانی جگەرە كەبەڕ كەبەڕێژەی سەداسەد دۆلار دەكێشێتەوە، دەستيشمانكردووە بە
شيكردنەوەی ئەوكەلوپەلانەی كە دێنە عێڕاق وەكو مۆبايل . بەدوداچوون بۆ بازاڕ : ڕوونيشكردەوەكە
لێرەدا پڕۆسەی بەدوداچوون هەيە بۆ بازاڕ ، كۆگەكان ، بۆ شارەزابوون لەوەی كە بەحەواڵەی فەرمی
دێنە ناوەوە ئەويش تاكو دووريان بكەينەوەلە فشارخستنە سەر بازاڕی دۆلار و بەردەواميش دەبين تاكو
ئەوانی ديكەش دەگرێتەوە. حەواڵەی عێڕاقيەكان بەدۆلار : هەروەها ئاماژەی بەوەكرد كە بنەمای گشتی
ئەوەيە كە ئەنجومەنی وەزيران بڕياری لەسەرداوە ، بەوەی كە پارەدان لەناوعێڕاقدا بەديناربێت نەك
دۆلار ، بەڵام هەندێك كێشەهەيە هێشتا لەقۆناغی لێكۆڵينەوەدايە، كۆبوونەوەيەكی هەبو لە وەزارەتی
پلاندانان دەربارەی گرێبەستەكان و دانەوەی پارە بەدۆلار وبەدينار ، لێرەدا كۆمەڵە پێشنازێك هەن كە
تاووتوێدەكرێن، بۆ دۆزينەوەی ڕێگاچارەی گونجاوبۆيان، پێشر هەندێك حەواڵەهەبوون گەر
بەدينارئەنجامبدرێت لەلای سوودمەندهيچ گرنگيەكی نيە، بەڵام ئێستا لەسەربەندی چارەسەركردنی
كێشەكەداين. ميكانيزمەكانی هاوردەكردنی دۆلار لەلايەن بانكە ناحكوميەكانەوە: عەللاق ڕايگەيا ند كە
دەستكراوە بە هاووردەكردنی دۆلارلەبانكە عێڕاقيەكانی دەرەوە بۆ ناوەوەی عێڕاق ، هێنانی دۆلاريش لە
دەرەوە لەو هەژمارانەيە كەلە بانكە عێڕاقيەكانی دەرەوەدێن، سوودەكەشی ئەوەيەكە ئەودۆلارانە ناچنە
شوێنی ديكە بەڵكو دێنەوەناوعێڕاق ، ڕانماييەكانی بانكی ناوەندی دەرفەت نادات بەوەی كە بانكەكە
ڕێژەيەكی زۆری لەدراوی بيانی لەدەرەوە هەڵگرێت، مەگەربەڕێژەيەكی دياريكراونەبێت، ولەمبوارەشدا
ڕێسای تايبەتمان داڕشتووە ، بانكی ناوەنديش لەداوای بانكەكە دەكۆڵێتەوە كە دۆلار هاوردەدەكات پێش
ڕەزامەندی و ڕوونكردنەوەی سەرچاوەی پارەكە ، وتيشی بەهۆی فەرقی نرخەكەوە فشارلەسەر بانكەكان هەيە
بۆ كێشانەوەی پارەكانيان بۆيە نەختينەيان كەميكردووە، دراوی بيانيش لەچەندين ڕێگەوە دەست دەكەون
، نەك تەنها لەبانكی ناوەنديەوە. ئەنجامدانی لێكوڵينەوەيەك بۆ پەيكەرسازكردنی بانكەكانی عێڕاق:
هەروەها عەللاق جەختيلەوەكردەوە كە پلانێكی ڕوون هەيە بۆ بانكە ناحكوميەكان بۆ يەكانگيركردنيان و
ڕاستكردنەوەی بارودۆخەكەيان، لێرەدا پلانێكی فراوان لەئارادايە بۆيان كە پاشان ڕادەگەيەنرێت،
هەروەها لەگەڵ سەرۆك وەزيران محمد شياع سودانی لەمبارەيەوە لەسەرخەتين ، چونكە بانكە ناحكوميەكان
پشكيان لەكەرتی بانكيدا قورسترە.